Gömöri György

Kiket támogattak?

VISSZHANG - LVII. évfolyam, 39. szám, 2013. szeptember 27.

Mezey Katalin a többi közt azt állítja, a Kádár-korszakban csak *„a legtámogatottabbaknak lehetett szerencséjük a kapitalista országok könyvkiadásába bekerülni”* (*Viselt dolgainkról 2., ÉS,* 2013/38., szept. 20.). Ez az állítás nem felel meg a valóságnak.

Bizonyára volt rá példa, hogy egy politikailag veszélyesnek vélt szerző művét a Kiadói Főigazgatóság nem ajánlotta külföldi kiadásra. Ugyanakkor a szóban forgó író vagy költő (gyakran a nyugati magyar emigráció segítségével) hamarosan mégis megjelent Nyugaton. De nézzünk néhány konkrét esetet, amelyekhez közöm is volt.

Kezdjük Hernádi Gyulával, akinek első *A péntek lépcsőin* című kisregényét (1959!), amit a hazai kritika hevesen támadott „egzisztencializmusa” miatt, én recenzeáltam az emigráns *Irodalmi Ujság*ban. Ezt az írásomat Németh László dühösen elítélte, mert azt hitte, ezzel bajba hozom Hernádit (aki akkor még nem volt Jancsó szövegírója, és levélben köszönte meg nekem a kéretlen hírverést). Ehhez képest Hernádi Gyula műve hamarosan német nyelven is megjelent, és néhány éven belül francia nyelvű kiadásra is aláírt egy szerződést. Bár következő regényét Magyarországon hosszú ideig nem adták ki, nem tudok arról, hogy a Szerzői Jogvédő Iroda megbüntette volna *A péntek lépcsőin* külföldi kiadásai miatt.

S mi történt Pilinszky Jánossal, akinek külföldi népszerűsítésében szintén játszottam némi szerepet?

Már a hatvanas évek végén próbáltam felhívni rá angol fordítók figyelmét, ami aztán végül a szintén emigráns Csokits Jánosnak sikerült, aki az egyik legjobb angol költővel, Ted Hughesszal együtt fordította verseit. A kihívóan katolikus Pilinszkyt egyébként Aczél György is nagyra becsülte. (Jegyezzük meg: Aczél gyakran „túllépett” ideológiai korlátain azzal, hogy kedvezett csak „megtűrt” íróknak, ugyanis volt *minőségérzéke,* ami több mint amit elmondhatunk a magyar kulturális politika egyes jelenlegi irányítóiról és hangadóiról). Így aztán amellett, hogy Pilinszky első angol nyelvű verseskötete már 1977-ben megjelent, a *Harmadnapon* szerzője lényegében akkor utazott Nyugatra, amikor akart. Így hát ő is a „legtámogatottabb” kategóriába tartozott?

Végül egy olyan példát idéznék, amit Mezey Katalin is jól ismer. A hazai ellenzék emblematikus alakja, Csoóri Sándor nemcsak hogy nem volt ismeretlen Nyugaton, de már a rendszerváltás előtt megjelentek versei angol fordításban (párat a rotterdami költői fesztivál felkérésére véletlenül én fordítottam), sőt 1983-ban, az aczéli diktatúra fénypontján Nicholas Kolumban Amerikában kiadta angol fordításban Csoóri *Memory of Snow* című versgyűjteményét. Legjobb tudomásom szerint ezért a költőt nem érte gazdasági retorzió. Más írásai miatt egy évig szilenciumra ítélték, de ez nem függött össze verseinek külföldi megjelenésével. Érdekes lenne megtudni, kikre gondolt Mezey, akiket *„gazdasági bűncselekménnyel”* vádoltak amiatt, hogy a hatóságok rosszallása ellenére műveiket angolra, franciára vagy németre fordították és kiadták?